

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

**Міждисциплінарна курсова робота
з економічної теорії**

на тему:

«Вплив глобалізації на циклічність економічного розвитку»

Студентки курсу групи Ф-22

Напрямку підготовки

«Фінанси і кредит»

Задорожної І.М.

Керівник:

к.е.н., доцент, Хопчан В.М.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль-2016

План

Вступ

1. Теоретичні засади циклічності розвитку ринкової економіки під впливом глобалізації

2. Оцінка та аналіз впливу глобалізаційних процесів на фази економічного циклу в світі та в Україні

3. Шляхи подолання кризових явищ в Україні під впливом глобалізації

Висновки

Список літератури

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретичні засади циклічності розвитку ринкової економіки під впливом глобалізації.....	6
2. Оцінка та аналіз впливу глобалізаційних процесів на фази економічного циклу в світі та в Україні.....	15
3. Шляхи подолання кризових явищ в Україні під впливом глобалізації.....	25
Висновки.....	35
Список використаної літератури.....	37

Вступ

Актуальність теми. Економічний, соціально-політичний, культурний розвиток останніх двох десятиліть ХХ століття відбувався під дедалі потужнішим впливом глобалізації. Глобалізація – об’єктивний та всеосяжний процес. Змінюються структура й форма організації світової економіки, міжнародних економічних відносин. Глобалізація виявляється у зростанні міжнародної торгівлі й інвестицій, значному підвищенню ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) у світогосподарських процесах. З одного боку, це заохочувало економічне зростання, покращуючи можливості у сфері споживання та інвестицій. З іншого – спостерігався феномен розкручування спіралі глобальних фінансових дисбалансів.

Суперечливість, неоднозначність розгортання процесу глобалізації взагалі й міжнародних фінансових відносин зокрема підтверджуються нерівномірним розвитком окремих сегментів світового фінансового ринку, з одного боку, і далеко неоднаковим впливом міжнародної фінансової складової на економічний розвиток окремих груп країн - з іншого. Саме тому актуальності набуває вивчення питання впливу глобалізації на циклічність економічного розвитку.

Останніми науковими публікаціями на цю тему були дослідження Б.Данилишина «Світова фінансова криза — тест для України», Ф.Норріса «Аналіз новин: інша криза, інша гарантія», О.В'югіна «Фінансовий ринок: стратегія розвитку», Дж. Стігліца, Дж. Сороса, Дж. Сакса, У. Бека, А. Чухна, О. Білоруса, А. Філіпенка,

Метою дослідження є вивчення впливу глобалізації на циклічність економічного розвитку.

Відповідно до мети роботи виділимо такі завдання:

1. Вивчити вплив глобалізації на економічний розвиток.
2. Дослідити оцінку впливу глобалізаційних процесів на фази економічного циклу в світі та в Україні.

3. Визначити шляхи вирішення кризових явищ в Україні під впливом глобалізації.

Об'єктом дослідження є сучасні економічні відносини в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є розкриття сутності, основних етапів глобалізації, впливу глобалізації на економічні процеси всередині країн, а також дослідження світової економічної кризи.

При проведенні дослідження використовуються такі методи: аналіз, аналогія, метод сходження від абстрактного до конкретного. Дослідження базується на використанні статистичного, порівняльного, факторного та структурного методів аналізу.

Теоретичною базою дослідження є широке коло вітчизняних та зарубіжних монографічних досліджень, статистичні фактичні матеріали Світового банку, журналів "Фінанси України", "Економіка України". Використовувались офіційні законодавчі та нормативні матеріали органів влади та управління України, експертні оцінки рейтингових агентств.

1. Теоретичні засади циклічності розвитку ринкової економіки під впливом глобалізації

Оскільки порушення макроекономічної рівноваги пов'язані з трьома основними причинами: циклічним розвитком економіки, неповною зайнятістю й інфляцією, тому її можна назвати - явищем нестабільним.

Циклічність економічного розвитку – це регулярні коливання рівнів ділової активності, при яких зростання активності виробництва замінюється спадом, який, у свою чергу, потім замінюється зростанням. Її характеризують підйоми і спади в економіці, що періодично повторюються протягом ряду років. Такі коливання відбуваються відносно столітнього або довгострокового тренда (умовної лінії, яка характеризує загальну спрямованість змін економічних показників).[5, с.73]

Періоди підвищення економічної активності супроводжуються в основному екстенсивним розвитком, а періоди пониження - початком переважно інтенсивного розвитку. В наслідок цього цикл є постійною динамічною характеристикою ринкової економіки, без нього не відбувається економічного розвитку.

Економічний цикл - це форма руху і розвитку ринкової економіки, природний спосіб економічного саморегулювання, коли ринок стихійно відновлює пропорційність економіки і втрачену рівновагу.[7]

В економічній літературі виділяються такі цикли: за одне століття, за декілька десятиліть, нормальні економічні цикли, малі цикли, специфічні коливання всередині окремих галузей економіки (наприклад, сільського господарства) і т.д.

Серед зовнішніх причин можна виділити:

- війни, революції та інші політичні потрясіння;
- відкриття великих родовищ золота, урану, нафти та інших цінних ресурсів;
- освоєння нових територій;
- потужні прориви в технології, винаходи й інновації.

Серед внутрішніх причин виділяють:

- особисті потреби, скорочення або зростання яких відбивається на обсягах виробництва і зайнятості;

- інвестування, тобто вкладення засобів в розширення виробництва, його модернізацію, створення нових робочих місць;

- економічну політику держави, яка прямо і непрямим впливає на виробництво, попит і споживання.

Розглянуті причини взаємопов'язані, можуть викликати як підйом, так і спад економічної активності через певні проміжки часу.

Класичний економічний цикл, зазвичай, включає чотири фази (періоди), які послідовно змінюються : криза (спад), депресія, пожвавлення, піднесення (зростання).

Головне значення має фаза кризи, яка починає і завершує цикл. У ній зосереджено основні ознаки й суперечності циклічного процесу відтворення.

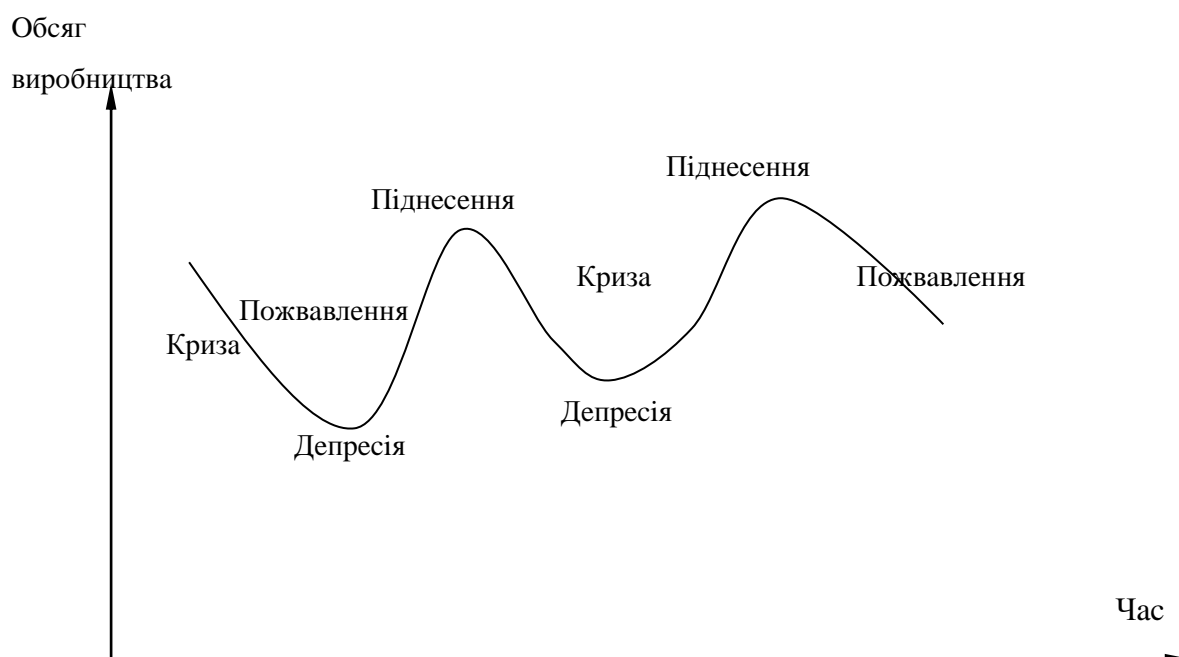
Спад (криза) – вона характеризується скороченням обсягів виробництва і зниженням ділової та інвестиційної активності, проте ціни не завжди мають тенденцію до зниження. Вони падають тільки в тому випадку, коли спостерігається депресія (глибокий і тривалий спад). Спад зазвичай супроводжується зростанням безробіття і масовим банкрутством. Зростає відсоткова ставка, скорочується реальна заробітна платня. Спостерігається недостатність грошової маси, знецінення основного капіталу, падіння курсу акцій. Офіційно фазою економічного спаду, або рецесією, вважають ситуацію падіння ділової активності, яка триває понад три місяці поспіль. Криза завершується з початком депресії.

Дно (депресія, застій) - найнижча точка спаду: виробництво і зайнятість досягають найнижчого рівня. Критична точка в економіці. Найбільша кількість банкрутств, дуже висока відсоткова ставка, низький попит, а нові інвестиції майже відсутні; поступово починають зменшуватись товарні запаси. Проте поступово зростає сукупний попит і готуються умови для наступного пожвавлення виробничої та комерційної діяльності.

Пожвавлення. Характеризується поступовим зростанням зайнятості та виробництва. Починає оновлюватись капітал, модернізується виробництво. Багато економістів вважають, що даній стадії притаманні невисокі темпи інфляції. Відбувається впровадження інновацій в економіці з коротким терміном окупності. Реалізується попит, відкладений під час попереднього спаду. Коли виробництво досягає передкризового рівня, економіка входить до фази піднесення (піка).

Пік (піднесення) є «вищою точкою» економічного підйому. У цій фазі безробіття зазвичай досягає найнижчого рівня, виробничі потужності працюють з максимальним або близьким до максимального навантаженням, тобто у виробництво залучаються практично всі наявні в країні матеріальні і трудові ресурси. Зазвичай, хоча і не завжди, під час піків посилюється інфляція. Поступове насичення ринків посилює конкуренцію, що знижує норму прибутку і збільшує середній термін окупності. Зростає потреба в довгостроковому кредитуванні з поступовим зниженням можливостей погашення кредитів. Все це призводить до «перегріву» економіки, виникнення дисбалансу, що створює передумови до входження економіки у новий економічний цикл.

Описана картина змін в економіці на різних етапах циклу носить класичний характер і найбільш спрощено виглядає так як зображено на рис. 1.1

Рис.1.1.Циклічний розвиток економіки

Під інфляцією розуміють загальне підвищення цін. Якщо, наприклад, ціни зростають на окремі товари, то це ще неінфляція. Адже останнє може бути викликано поліпшенням якості товару, а отже, і зростанням вартості. Інфляція означає таке підвищення цін, яке супроводжується знеціненням грошей і незабезпеченням грошей товаром.

На практиці інфляція, як правило, вимірюється зміною індексу споживчих цін.

Індекс цін – коефіцієнт, що показує у скільки разів змінився загальний рівень цін за даний період. Кількісна характеристика інфляції визначається її рівнем, який вимірюється через показник темпу інфляції. Цей показник обчислюється за такою формулою:

$$\text{Темп інфляції} = \frac{P_n - P_o}{P_o} \times 100$$

де: P_n – індекс цін базового періоду (з яким ведеться порівняння);

P_o – індекс цін поточного (звітного) періоду (який порівнюється).

Існує декілька категорій інфляції:

Повзуча інфляція - інфляція, що розвивається поступово, коли ціни зростають незначною мірою (не перевищує 10 % на рік).

Помірна інфляція (2-5 % на рік) у розвинутих країнах Заходу не розглядається як негативний фактор. Навпаки, вважається, що вона стимулює розвиток економіки, надає їй необхідного динамізму.

Галопуюча інфляція - інфляція, коли ціни зростають швидко - на 10-100 % щорічно. Настадії галопуючої інфляції відбувається спад виробництва та скорочення товарообороту, втрачається стимул до інвестицій, стримується процес суспільного нагромадження, поширюється вплив капіталу з виробничої сфери до сфери обігу, тобто йде розбалансування економічної рівноваги.

Гіперінфляція - інфляція, коли ціни зростають астрономічно - на 1-2 % щодня або сягають 1000 % і більше на рік. Вона означає глибоку економічну і соціальну кризу в країні.

При зростанні цін населення більше купує, адже передбачає, що у майбутньому купівлі обійдуться ще дорожче. Це стимулює виробників збільшити пропозицію товарів і послуг і ринок швидше насичується. Варто враховувати, що при інфляції ціни зростають різними темпами у різних галузях. Стан різної вигідності виробництва зберігається, що дозволяє вирівнювати економічні диспропорції і оздоровити ринкове господарство.

Особливо агресивно інфляція руйнує економіку, коли досягається рівень *гіперінфляції*. У цьому випадку гроші різко знецінюються, водночас, знецінюються кредити, капітальні вкладення, доходи і заощадження. Саме тому зникає стимул виробляти і вкладати капітал у виробництво, застосовувати інші виробничі ресурси, які швидко втрачають свою вартість. У такі періоди зростає лише спекулятивний бізнес, пов'язаний не з виробництвом, а з перепродажем продукту за спекулятивними цінами, що стрімко піднімаються угору. Якщо виробництво не зростатиме тривалий час, економіка зіштовхується із загрозою стагнації (застою чи спаду). Стагнація, що супроводжується інфляцією, швидко руйнує економіку і не створює механізмів виходу на шлях ефективного зростання, адже пропозиція товарів не зростає.

Інфляція – величезна небезпека для економічного розвитку (у силу її агресивності), що пов'язана з її самовідтворенням. Це викликається багатьма чинниками, серед яких головними є такі:

- адаптивні *інфляційні* очікування населення;
- перенесення підвищених витрат виробництва на ціну реалізованого товару.

Населення очікує, що ціни зростатимуть і надалі, а тому люди збільшують свої закупівлі, не роблячи грошових заощаджень. Це призводить до зростання сукупного попиту на товари і послуги, а зростання попиту, відповідно, – до зростання цін. Інфляція наростає, що посилює й інфляційні очікування.

Процес взаємозв'язку попиту, цін і поглиблення інфляції зображено нарис.1.2

Рис.1.2 Процес появи і поглиблення інфляції

Інфляція може протікати у таких формах [5]:

Інфляція попиту виникає внаслідок надмірного зростання грошових доходів населення, підприємств і держави, і зростання, на цій основі, сукупного попиту. Зростання сукупних грошових доходів призводить до перевищення попиту над пропозицією товарів, що неминуче зумовлює наростання рівня цін.

Інфляція витрат викликається зростанням вартості виробничих факторів, тобто зростанням витрат виробництва завдяки підвищенню цін їх елементів.

Поряд із формами, необхідно виділити і типи інфляції. Розрізняють два типи інфляції: 1) інфляція відкрита; 2) прихована інфляція.

Відкрита інфляція розвивається вільно і ніким не стримується.

Прихована інфляція - це така інфляція, коли держава вживає заходи, спрямовані на безпосереднє стримування цін на товари і послуги, з одного боку, і доходів населення - з іншого.

Отже, винуватцем інфляції, у будь-якому випадку, є держава, невмілі і неправильні дії якої зумовлюють існування надлишку грошей в обігу і загальне зростання цін. Особливо це стосується емісійної інфляції.

Найтипівішими антиінфляційними заходами у країнах з ринковою економікою є:

1. Регулювання попиту, що базується на рекомендаціях кейнсіанської теорії, а саме: збільшення податків, зменшення державних витрат і збільшення відсоткової ставки за кредит. Такі заходи, без сумніву, обмежують сукупний попит, але водночас ведуть до згортання виробництва і збільшення безробіття.

2. Контроль за зарплатою та цінами покликаний змінити інфляційні очікування: якщо наймані працівники повірять у результативність обмежувальних дій уряду, то вони припинять подальші вимоги щодо підвищення зарплати; відповідно, якщо підприємці, покладаючись на дії уряду, повірять у те, що припиниться підвищення цін на ресурси, то вони припинять скорочення обсягів виробництва.

3. Згідно монетаристських рекомендацій для запобігання високій інфляції необхідно дотримуватися "монетарного правила": щорічний темп приросту грошової маси повинен дорівнювати темпові економічного зростання, який для більшості розвинутих країн становить 3-5% в рік.

4. Індexсація доходів робить їх менш чутливими до підвищення цін. Однак індexсація здатна розкручувати інфляційну спіраль, крім того потребує значних державних видатків, що збільшує дефіцит бюджету. Ще одним чинником від якого залежить економічний цикл є безробіття.

Ще однією макроекономічною проблемою є безробіття. Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення не може знайти роботу. Розрізняють повну зайнятість та неповну зайнятість. Відповідно, безробіття розмежовується на природне та надлишкове[2].

Повна зайнятість визначається такою ситуацією на ринку праці, коли кількість безробітних не перевищує кількості вільних робочих місць. За повної зайнятості безробіття існує, але воно є природним.

Неповна зайнятість – це такий стан ринку праці, коли існує надлишкове безробіття. За неповної зайнятості частина ресурсів виявляється незайнятою, що за масштабами перевищує природне безробіття. Основними видами безробіття є:

- циклічне безробіття - з'являється на стадії економічного спаду і застою, і пов'язане, таким чином, із циклічністю розвитку ринкової економіки.

- технологічне безробіття виникає внаслідок ліквідації частини робочих місць у зв'язку із механізацією і автоматизацією виробництва, впровадження “безлюдних” технологій.

- сезонне безробіття характерне для галузей економіки із сезонним характером виробництва: сільського господарства, океанського риболовства, туристичного обслуговування, готельного господарства та деяких інших.

Окрім згаданих форм, існує й приховане безробіття, воно з'являється тоді, коли працівники змушені працювати неповний робочий день, тиждень, місяць, рік, відповідно, із зниженням заробітної плати.

Важливим засоціальними та економічними наслідками є рівень безробіття. Рівень безробіття – це показник, який характеризує співвідношення між кількістю безробітних і загальною кількістю працівників, які здатні до роботи та хочуть мати роботу.

$$\text{Рівень безробіття} = \frac{\text{Кількість безробітних}}{\text{Кількість робочої сили}} \times 100$$

Показник кількості безробітних відображає лише тих людей, хто не має роботи, шукає роботу і зареєструвався як безробітний. Показник кількості робочої сили відображає сукупність працівників, які мають роботу і які не мають роботи, але шукають можливість її отримати.

В загальному рівні безробіття необхідно виділити рівень природного надлишкового безробіття.

$$\text{Природний рівень безробіття} = \frac{\text{Природне безробіття (фрикційне і структурне)}}{\text{Робоча сила}} \times 100$$

Надлишкове безробіття окремо не підраховується. Визначається загальний рівень безробіття, рівень природного безробіття, а потім від першого показника віднімається другий і тоді отримується показник рівня надлишкового безробіття.

Рівень безробіття – важливий показник, який характеризує стан зайнятості, показує, яка частка працівників хоче, але не може влаштуватись на роботу. Розмежування цього показника нарівень природного і рівень надлишкового безробіття дозволяє з'ясувати, яка частка безробітних існує, але не являє собою

будь-якої загрози для суспільства. Подолання цього виду безробіття здійснюється, в одному випадку, внаслідок влаштування на іншу роботу, переїздом в інше місто; в іншому – внаслідок перепідготовки працівників [6].

Щодо України, то тут глибока економічна криза не є ні циклічною, ні довгохвильовою. Вона є частиною всеохоплюючої кризи, яка витікає з: по-перше, структурної трансформації народногосподарських пропорцій у зв'язку з розпадом колишнього єдиного виробничого простору в рамках СРСР і порушенням колишніх виробничих зв'язків та нестворенням відповідних економічних; по-друге, трансформації економічної системи в цілому та; по-третє, з практичної некерованості цими трансформаційними процесами на макрорівні в умовах, коли національна держава тільки формується.

Світова економіка поступово трансформується в систему, в якій міжнародне перетікання продуктивних капіталів і трудових послуг визначається різницею рівнів доходів (прибутку на капітал і величини оплати праці) в різних частинах цієї системи. Капітал і праця перетікають з регіонів з низьким рівнем доходів в регіони з їх високим рівнем. Процес глобалізації економіки охоплює всі аспекти виробництва і обміну. Вона розширює до планетарних масштабів не тільки фінансові ринки та інформаційні потоки, не тільки ринки багатьох товарів і послуг, але й ринки головних чинників виробництва – капіталу і праці.

З огляду на виявлення основних системоутворюючих характеристик глобалізації світового економічного простору місце України в ньому повинно визначатися вітчизняними конкурентними перевагами в сфері фундаментальних і прикладних наукових розробок, просуванням на світові ринки інноваційних технологій (аерокосмічних, мікробіологічних, нанотехнологічних, освітніх), поставками сировинних ресурсів та екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

2. Оцінка та аналіз впливу глобалізаційних процесів на фази економічного циклу в світі та в Україні

Кінець ХХ – початок ХХІ століть охарактеризувався різким посиленням глобалізаційних процесів, які здійснили величезний перетворювальний вплив на всі сфери життя сучасного суспільства. Зростаюча економічна взаємозалежність національних господарств та регіонів планети сьогодні розглядається як найважливіша риса глобалізації.

Глобалізація світової економіки – це процес розвитку стійких виробничо-господарських та культурно-політичних зв'язків між національними економіками окремих країн, в результаті чого вони стають органічними частинами світового господарства. Це обумовлює домінування світових норм та стандартів, які сприймаються все більшою кількістю країн. Глобалізація ще далека від завершення, а тому сам процес її протікання можна охарактеризувати як процес поглиблення інтернаціоналізації світових економічних процесів та інтеграції національних економік.

Основними ознаками глобалізації світової економіки є:

- поглиблення міжнародного поділу та кооперації праці;
- зростання взаємозв'язку та взаємозалежності національних господарств;
- посилення відкритості національних ринків та поступове усунення бар'єрів на шляху руху товарів, послуг, капіталів, робочої сили;
- зростання цілісності та єдності світового господарства;
- нівелювання національних звичаїв і традицій та створення глобального інформаційного простору;
- посилення міжнародної конкуренції та домінування ТНК на світових ринках.

Глобалізація перетворює світове господарство на єдиний ринок товарів, послуг, капіталів, робочої сили, суб'єкти якого взаємопов'язані єдиною системою фінансово-економічних відносин.

Глобалізація світової економіки характеризується залученням нових суб'єктів світо-господарських зв'язків. На сьогоднішній день головними суб'єктами глобалізації світового господарства є:

- транснаціональні корпорації та банки, яких налічується приблизно 60 тис. і які контролюють близько 30% світового ВВП, 70% міжнародної торгівлі, 80% прямих іноземних інвестицій і понад 90% трансфертів технологій;

- країни великої сімки (G7), які виробляють близько 55% світового ВВП і домінують у всіх формах міжнародних економічних відносин;

- регіональні інтеграційні угруповання, найбільш впливовими серед яких є близько 20 і які охопили всі континенти і субконтиненти;

- міжнародні організації, насамперед, універсального та спеціалізованого типу з глобальним характером діяльності, найбільш впливовими серед яких є ООН, МВФ, МБРР, ВТО, ISO та інші.

- великі міста, ВВП яких перевищує ВВП окремих країн і які концентрують фінансовий, виробничий, науково-технічний, інтелектуальний потенціал країн;

- національні держави;

- відомі особистості, які не є державними діячами, але які користуються великим впливом і авторитетом.

Формування світового фінансово горинку стало основою колосальної експансії глобального капіталу, і особливо – спекулятивного капіталу. Це створює загрозу світових фінансових криз, що охоплюють більшість країн світу[7].

Одним із головних виявів глобалізації економіки виступає здійснення трансформацій в постсоціалістичних країнах, що відбуваються в процесі їх переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки. Перед цими країнами постають завдання в короткий історичний строк здійснити радикальні економічні реформи та інтегруватися в світове співтовариство.

В Додатку 1 наведено соціально-економічні наслідки глобалізації світового господарства для менш розвинених країн

Загалом для менш розвинених країн світу позитивні аспекти глобалізації проявляються в меншій мірі, а негативні в більшій порівняно з найбільш розвиненими націями планети.

Таким чином, за незаперечних переваг слід враховувати неоднозначність, різноспрямованість впливу глобалізації на розвиток різних груп країн та

галузей сучасного виробництва. В процесі глобальних структурних трансформацій, що поступово поширюються на світовий економічний простір, перевагу отримують галузі обробної промисловості та сфери послуг.

Поява 24 серпня 1991 р. на політичній карті світу незалежної Української держави, яка за територією та кількістю населення не поступалася іншим найбільшим країнам Західної Європи, звичайно, не могла не вплинути на перебіг глобальних процесів. Останні, в свою чергу, теж здійснювали спочатку незначний, а з часом, в умовах інтенсивного залучення нашої країни до нової системи міжнародних відносин, все більший вплив на долю України. Політична глобалізація, на відміну від економічної, відразу і відчутно почала впливати як на внутрішньополітичне становище України, так і на її зовнішню політику [3].

У сучасному світі міжнародне економічне життя перебуває на етапі глобалізації, тобто більшість країн втягнуто в єдиний економічний простір, тому курс України на входження у світо-сподарські зв'язки є природним [5].

Європейська інтеграція перебуває в центрі уваги вітчизняних науковців вже з перших років незалежності нашої країни. Стратегія інтеграції України до ЄС мала б забезпечити входження держави до європейського політичного, економічного і правового простору і отримання на цій основі статусу асоційованого члена ЄС, що є головним зовнішньо-політичним пріоритетом України. Такий вибір можна пояснити декількома факторами:

- географічна та цивілізаційна близькість між Україною та Європою;
- історична традиція співпраці українців з іншими європейськими народами;
- "євростандарти" економічного процвітання, політичної стабільності, соціального благополуччя, демократії та особистої свободи громадянина. На фоні економічної кризи, корупції, організованої злочинності, політичної нестабільності і зубожіння основної маси народу України, "євростандарти" виступають більше ніж привабливими взірцями для наших співвітчизників і стимулами подальшої інтеграції України.

"Європейський вектор" української дипломатії є одним із пріоритетних і стратегічно важливих для нашої держави. В документі "Основні напрями

зовнішньої політики України", прийнятому Верховною Радою України ще в 1993 році, підкреслюється, що перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах, а також західноєвропейських або загальноєвропейських структурах [6].

Україна в березні 1994 року парафіювала Угоду з ЄС про партнерство і співробітництво (УПС), а з 1 березня 1998 року ця угода набула чинності. В рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу [5].

21 лютого 2005 р. підписано План дій Україна ЄС, який став інструментом реалізації Європейської політики сусідства і визначав пріоритетні сфери двосторонньої співпраці з метою наближення України до ЄС.

З метою переведення відносин між Україною та ЄС від формату "партнерства та співробітництва" до "політичної асоціації та економічної інтеграції" в березні 2007 року розпочато переговори про укладення нової угоди, яка мала замінити Угоду про партнерство та співробітництво. Важливою складовою частиною нової Угоди є створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, яка передбачає максимально глибоку економічну інтеграцію на основі домовленостей, досягнутих під час двосторонніх переговорів з ЄС щодо вступу України до СОТ.

11 березня 2008 р. зарезультатами спільної оцінки Плану дій було продовжено термін його чинності до весни 2009 р., затверджено 23 додаткових пріоритети співробітництва та домовлено про підготовку нового практичного інструмента на заміну Плану дій Україна - ЄС (домовленість підтверджена на Дванадцятому саміті Україна - ЄС 9 вересня 2008 р. в Парижі) [4].

Своє головне завдання Україна на сьогоднішньому етапі вбачає в утвердженні європейських цінностей і стандартів в політиці, економіці, соціальній сфері. У цьому – запорука суспільної стабільності і сталого розвитку нашої держави. І вже на сьогоднішній день Україна досягла певних успіхів у

цих відносинах: вступила до Європейського енергетичного співтовариства, отримана резолюція Європарламенту до України. 27 квітня 2015р. відбувся 17-й саміт Україна-ЄС, за результатами якого сторони погодили спільну заяву, в якій, зокрема, підкреслили важливість якнайшвидшої ратифікації Угоди про асоціацію державами-членами ЄС та необхідність початку роботи зони вільної торгівлі між Україною та ЄС з 1 січня 2016 року. Відомо, що з 1 січня 2016 року розпочалося тимчасове застосування торговельної частини Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Розділ "торгівля та питання пов'язані з торгівлею" мав розпочати дію ще наприкінці 2014 року, але через протидію Росії його запуск було відкладено для проведення тристоронніх консультацій.

Відносини між Україною та НАТО мають вагоме значення для гарантування миру і стабільності на євроатлантичному просторі. Починаючи з 1994 р., Україна бере активну участь у програмі "Партнерство заради миру" (ПЗМ), в рамках якої українські військові були залучені до кількох десятків спільних з країнами-членами та партнерами НАТО миротворчих навчань як на території країни, так і за кордоном.

Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Україною і Організацією Північноатлантичного Договору, підписана 21 серпня 2009 року, стала черговим практичним кроком по реалізації рішень, прийнятих в ході зустрічі Північноатлантичної Ради НАТО і підтриманих на засіданні Комісії УКРАЇНА-НАТО на рівні міністрів закордонних справ в грудні 2008 року.

Одним із найпотужніших проектів, що реалізується в Україні за допомогою НАТО, є проект зі створення найбільшої в державі комп'ютерної науково-освітньої мережі. Важливою є програма державної підтримки міжнародної науково-технічної співпраці Україна - НАТО.

Україна високо оцінює НАТО як найбільш ефективну структуру безпеки в євроатлантичному регіоні, її здатність адаптуватися до нових умов і реалій та відповідальність, з якою Північноатлантичний альянс ставиться до потреб збереження стабільності в Європі, про що свідчить, зокрема, заява про нерозміщення ядерної зброї на території нових потенційних членів із числа

країн Центрально-східної Європи [8]. Таким чином, співробітництво України з НАТО набуває все більш важливого значення.

Велику надію в подоланні економічної кризи зараз покладено на Міжнародний валютний фонд як на найбільш впливову фінансову організацію в світі. Окрім цих сподівань передбачається, що співробітництво України з МВФ відкриє широкі можливості співпраці з іншими кредитними організаціями, зокрема зі Світовим банком та Європейським банком реконструкції та розвитку.

Україна вступила до Міжнародного валютного фонду у вересні 1992 року. Уряд України спільно з керівництвом МВФ підписали Меморандум, який передбачає дотримання Україною певних "критеріїв ефективності" й інших спільних домовленостей [3].

Необхідність співробітництва України та Міжнародного валютного фонду зумовлюється рядом об'єктивних причин - в умовах структурної економічної кризи та задля перебудови економічної системи практично всі пострадянські країни були змушені звернутися за фінансовою допомогою до МВФ. На сучасному етапі Фонд фактично є інструментом посередництва в економіко-політичних взаєминах між країнами, щорозвиваються, та державами Заходу та виконує функцію глобального контролю за нестабільними країнами з перехідною економікою [4].

Співробітництво з МВФ допомагає підвищенню кредитного рейтингу країни на світовому фінансовому ринку, сприяє удосконаленню банківської та грошово-кредитної системи держави. Співпраця з МВФ дозволила скоригувати поточний платіжний баланс та не допустила дефолту в Україні. Проте вимоги МВФ для подальшої співпраці з Україною мають негативний вплив на добробут населення. Згідно офіційного сайту Міжнародного фонду Україна станом на січень 2016 року повинна виплатити МВФ \$10,65 млрд по кредитах, залученим в 2014-2015 роках. Загалом 2016 році Україна для погашення державного боргу повинна виплатити 234,26 млрд грн. З цієї суми на зовнішній борг припадає 79,8% або 186,854 млрд грн, на внутрішній - 20,2% або 47,41 млрд грн.

Вступ до СОТ у незалежній Україні був одним з пріоритетів зовнішньоекономічної політики України і розглядався як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення передбачуваного та прозорого середовища для залучення іноземних інвестицій, що відповідає національним інтересам України. Процес вступу України до СОТ розпочався 30 листопада 1993 року, коли до Секретаріату ГАТТ було подано офіційну заявку Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ. 5 лютого 2008 року у Женеві відбулося засідання Генеральної Ради СОТ, на якому було підписано Протокол про вступ України доСОТ.

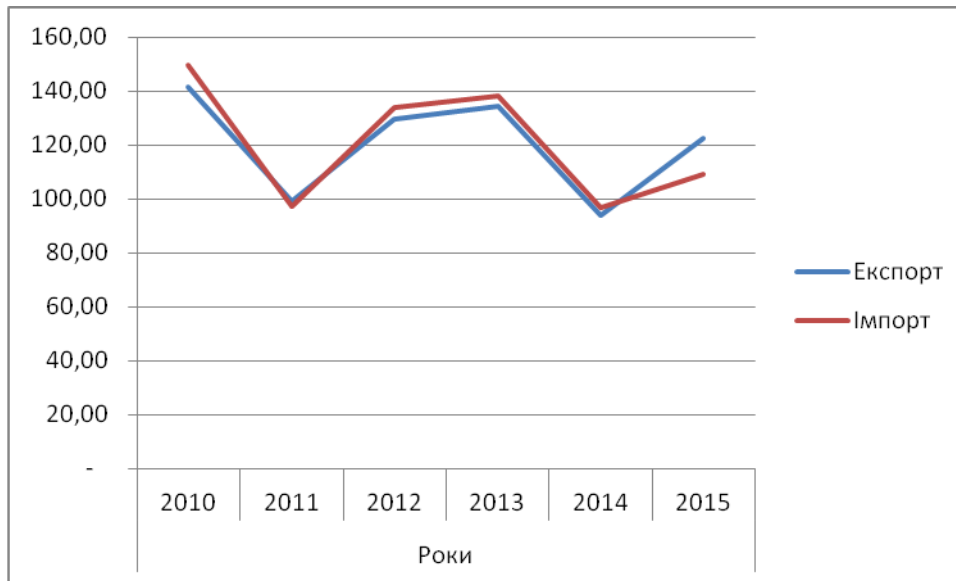
10 квітня 2008 року Верховна Рада України прийняла законопроект «Про ратифікацію Протоколу про вступ України доСвітової організації торгівлі». 16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ, 16 травня 2008 року Україна набула повноправного членства у цій Організації. Вступ України до СОТ відкрив перспективи для розвитку національної економіки. Проведений у 2014 році аналіз підсумків перших шести років членства України в СОТ підтвердив важливість цього інституту інтеграції української економіки у світові торговельно-економічні відносини. За оцінками уряду України напередодні вступу, членство в СОТ мало принести відчутні переваги і нові можливості для економіки. За розрахунками Українського національного комітету Міжнародної торгової палати, членство України в СОТ мало стимулювати додатковий приріст ВВП обсягом 1,5 - 2 млрд. доларів США, за сприятливих обставин - до 4 млрд. доларів. Крім зростання ВВП, керівництво України сподівалось на прискорення темпів припливу іноземних інвестицій. Однак, оцінки значно відрізнялись: за оцінками Секретаріату Президента України, зростання могло досягти 5 млрд. доларів щорічно, а за даними Міністерства економіки України - 500 млн. доларів [8].

Отже, результати від вступу України доСОТ по останніх роках наведено в таблиці 2(Додаток 2).

Так, обсяг зростання ВВП в 2015 році порівняно з 2014 роком складає лише 1,2 %, що правда промомислове виробництво збільшило свої обсяги на

6,9%. Як видно з таблиць імпорту і експорту збільшилися на 12,5% і 29,1% відповідно. Високі темпи зростання зумовлені насамперед сприятливою для українського експорту кон'юнктурою на зовнішніх товарних ринках усередині року, а також значним внутрішнім попитом на імпортовані товари споживчого та інвестиційного призначення.

Зобразимо за допомогою графіка структури експорту та імпорту в Україні. (Рис.2.1)

Рис.2.1 Структура експорту та імпорту протягом 2008-2013рр.

Найгірші мікроекономічні показники України спостерігаємо в 2011 році. Але пов'язано це із впливом світової економічної кризи на економіку країни. Так, зниження зовнішнього попиту та світових цін внаслідок глобальної кризи обумовили суттєве зменшення надходжень від експорту товарів і послуг на 42,4%. З іншого боку, скорочення внутрішнього попиту, відсутність зовнішнього фінансування та глибока девальвація гривні визначили ще більше падіння імпорту на 52%.

В період 2015 року привертає увагу різке скорочення прямих іноземних інвестицій – на 27,9%. Крім того, попри прогнози прибічників членства України в СОТ, не відбулося нарощування прямих іноземних інвестицій [22]. Протягом 2013-2015рр. уповільнились також і темпи зростання обсягів роздрібною торгівлі на 2013рік він становив 114,7%, а вже в 2015р. становив. 102,2%.

Позитивними наслідками від вступу України до СОТ є можливість України через роботу в організації впливати на торговельну політику 156 її членів. Розширилася і географія торговельних відносин України. Так, за 2010 рік у торгівлі з країнами Африки було досягнуто найвищих показників за всю історію України - експорт товарів склав \$3,9 млрд., імпорт \$1,6 млрд. Членство у СОТ відкрило Україні можливість укласти договори про вільну торгівлю з багатьма країнами.

На сьогодні негативний вплив на економіку України має прихована війна на Донбасі і Луганщині. В результаті, загальна сума економічних втрат України через бойові дії на Донбасі склала понад 30 млрд. грн. Ця війна спричинила серйозні деструктивні процеси, в т.ч. руйнацію інфраструктури на території бойових дій, дезорганізацію усталених виробничих зв'язків і критично важливих постачань ресурсів, часткову втрату зовнішніх ринків та експортного потенціалу. У 2014р. стрімко прискорились інфляційні процеси. За офіційною статистикою, індекс споживчих цін сягнув 24,9% (зростання цін на продукти харчування на 24,8%), індекс цін виробників зріс на 31,8%. Головними складовими інфляційних процесів виявилися обвальне знецінення гривні і стрімке подорожчання житлово-комунальних послуг (офіційно на 34,3%). Попри політичні та економічні ускладнення, Україні вдалося уникнути дефолту, вчасно та в повному обсязі розрахуватися за зовнішніми зобов'язаннями, насамперед завдяки значній фінансовій допомозі міжнародних фінансових інститутів і найкрупніших розвинутих країн. При цьому, вперше за останні роки було досягнуте абсолютне зниження сукупної зовнішньої заборгованості країни – більш ніж на \$6 млрд. Зменшення ВВП країни, викликане падінням виробництва в регіоні, може збільшити показник відношення державного боргу до ВВП до загрозливого рівня, посилюючи і без того слабку кредитну привабливість України.

3. Шляхи подолання кризових явищ в Україні під впливом глобалізації.

Глобалізація, підсилюючи конкуренцію, стимулює подальший розвиток нових технологій і поширення їх серед країн. В її умовах темпи зростання прямих інвестицій набагато перевищують темпи зростання світової торгівлі, що є найважливішим чинником в трансферті промислових технологій, утворенні транснаціональних компаній, що надає безпосередню дію на національні економіки. Переваги глобалізації визначаються тими економічними вигодами, які одержуються від використання передового науково-технічного, технологічного і кваліфікаційного рівня провідних у відповідних областях зарубіжних країн інших країнах, в цих випадках впровадження нових рішень відбувається в короткі терміни і при відносно менших витратах. Важливою перевагою глобалізаційних процесів є економія на масштабах виробництва, що потенційно може призвести до скорочення витрат і зниження цін, а, отже, до стійкого економічного зростання.

Глобалізація веде до зростання конкуренції у світовому масштабі, що викликає поглиблення спеціалізації та поділу праці із властивими їм наслідками - зростанням продуктивності праці та скороченням витрат. Відбувається зміна ролі національних ринків: дедалі більше орієнтуючись на глобальний ринок з його досить жорсткими умовами конкуренції, національне виробництво об'єктивно прагне до досягнення високої ефективності, більш повного та якісного задоволення внутрішнього попиту. Економіка, відкрита для міжнародної конкуренції, забезпечує гнучкість у використанні ресурсів, що потенційно приводить до зростання виробництва, і від цього виграють споживачі, для яких розширюється вибір товарів та послуг.

Глобалізація створює серйозну основу для вирішення загальних проблем людства, в першу чергу, екологічних, що обумовлене об'єднанням зусиль світової спільноти, консолідацією ресурсів, координацією дій в різних сферах. Процеси глобалізації стимулюють більш раціональне використання

природнихресурсів, більш ефективний їх розподіл. Глобалізація розширює свободу особистості тощо [7].

Отже, у результаті глобалізації людське суспільство отримує постійне підвищення темпів економічногорозвитку, загальне зростання виробництва, що призводить до підвищення кількості якості вироблених матеріальних цінностей при одночасному їх здешевленні. Це має сприяти розв'язанню багатьох соціальних проблем, підвищенню рівня та якості життя у планетарному масштабі.

Глобалізація не виправдала багатьох надій, які зв'язувалися широкими шарами світової громадськості з подоланням розколу світу на дві протилежні суспільні системи, що перетворив інтернаціоналізацію на дійсно глобальний феномен. Так або інакше, в наявності труднощі пристосування до викликів глобалізації для країн, що розвиваються і з перехідною економікою через відсутність у них таких засобів, які мають в своєму розпорядженні промислово розвинені країни, а саме невідповідності національних правових, економічних, адміністративних систем і механізмів і так далі. Зростаючий розрив в рівні добробуту багатих і бідних країн веде до витіснення останніх на узбіччя світового господарства, збільшення в них безробіття, зuboжіння населення. Глобалізація в тому вигляді, в якому вона розгорталася в минулі роки, не лише не вирішила, але навіть загострила проблеми, що заважають справжній інтеграції цих країн в систему світогосподарських зв'язків.

Процеси глобалізації зменшують економічний суверенітет як атрибут влади національних держав і потенціал економічногорегулювання відповідних національних урядів, що опиняються в зростаючій залежності від "своїх" і іноземних ТНК. Нинішні ТНК функціонують як автономні суб'єкти, які визначають стратегію і тактику своєї світогосподарської поведінки незалежно від правлячих в своїй країні політичних еліт, які швидше самі залежать від них і, в усякому разі, чуйно прислухаються до них.

Глобалізація, істотно ослабивши традиційні національні системи державного регулювання економіки, в той же час не призвела достворення таких міжнародних, а тим більше наднаціональних механізмів регулювання, які

заповнювали б пропуск, виниклих в результаті цього. Виключенням з правила тут є лише ЄС, особливо єврозона (Європейська валютна система), яка покриває далеко не весь простір, на якому розгорнулася і продовжує розвиватися глобалізація економіки. [5].

Швидке перенесення економічних збоїв і фінансових криз з одних регіонів світу в інші, а при поєднанні ряду вагових негативних чинників - додання їм глобального характеру. Особливо це стосується міграції короткострокових спекулятивних капіталів на фінансових ринках. При цьому негативну роль грає електронізація обміну коштовними паперами через інтернет, який накладає певні "кліше" на поведінку світових фінансових брокерів і уніфікує їх поведінку в різних фінансових центрах.

Розвинуті цивілізації, які вступають в постіндустріальну еру, використали переваги глобалізації, скинувши в країни, що відстають, масове і екологічно шкідливе виробництво.

Глобалізація, на жаль, стала живильним середовищем для різкого прискорення поширення трансграничної злочинності. Так, глобалізація товарних ринків особливо інтенсивно протікає на нелегальних ринках зброї і особливо такого соціально шкідливого продукту, як наркотики. Зворот наркоіндустрії вже відповідає приблизно 8% світової торгівлі. Наркобізнес по самій своїй природі тяжіє до "інтернаціоналізму" і глобалізму [6].

Також загрозою, яку таїть у собі глобалізація, багато хто вважає деіндустріалізацію економіки, тобто істотне падіння значення обробної промисловості в економіці країни, оскільки глобальна відкритість асоціюється зі зниженням зайнятості в обробних галузях.

Насправді, цей процес не є наслідком глобалізації, хоча і протікає паралельно з ним. Деіндустріалізація - нормальне явище, породжуване технологічним прогресом і економічним розвитком. Дійсно, частка обробних галузей в економіці промислово розвинутих країн різко знижується, але це зниження балансується швидким ростом питомої ваги сфери послуг, включаючи фінансовий сектор.

Отже, глобалізація економіки, яка, звісно, стала фактом наприкінці ХХ ст. та посилюється зараз – явище складне, суперечливе, яке не виключає власного економічного обличчя кожної локальної цивілізації, кожної країни. Ця тенденція суперечлива, вона не усуває прірву між багатими та бідними, авангардними та відсталими цивілізаціями та народами, але створює деякі передумови для зменшення розриву в перспективі, при зміні нині переважаючої моделі глобалізації в інтересах ТНК та західних цивілізацій.

Розвиток подій у світовій економіці за останній рік свідчить, що боротьба з економічною кризою буде довгою й виснажливою. Для розв'язання проблеми кризи треба реалізувати зокрема такі пропозиції:

- введення економічних нормативів управління діяльністю агентів цінних паперів (на зразок регулювання діяльності комерційних банків);
- запровадження системи державних рейтингів банків, ринків цінних паперів, фондів;
- контроль емісії цінних паперів центральними банками держав;
- безпосереднє кредитування бізнесу, а також залучення депозитів та вкладів фізичних і юридичних осіб із боку ЦБ (НБУ).

Разом із зазначеними заходами загального характеру в Україні також необхідно підвищити рівень оподаткування імпорту, забезпечити рівномірне оподаткування всіх сфер економіки і прогресивність системи оподаткування. Також потрібно всіляко стимулювати заощадження і інвестиційну активність, аж до надання податкових преференцій. За збереження нинішньої системи оподаткування наслідки кризи переважно перекладені на плечі незабезпечених верств населення.

Роль державного регулювання в умовах економічних криз дуже важлива. Основними положеннями антикризової політики в Україні повинні стати наступні: продумані і постійні дії уряду в цілях підтримки ефективного попиту на рівнях, що відповідають повній зайнятості; регулювання об'ємів приватних інвестицій, надання спеціальних державних кредитів, податкових пільг для заохочення приватних інвесторів; адаптація до економічної системи механізмів гнучкості, пов'язаних з прогресивним податком на прибуток і програмою

соціального забезпечення; здійснення антициклічних заходів, які передбачають при зростанні безробіття зміну ставок податку на прибуток, зміну внесків на соціальне забезпечення, програму суспільних робіт; координація програм державних інвестицій в підприємства комунального обслуговування, транспорт, житловий сектор, підприємства державного сектора; стабілізація доходів сільського господарства за допомогою програм підтримки і гарантування цін, субсидій на потреби виробництва.

Крім того економісти відзначають декілька шляхів виходу з кризи в Україні: зниження податкового навантаження і пряма підтримка населення замість банків і підприємств. Також експерти попереджають, що протекціонізм, зокрема, підвищення імпортних мит на окремі категорії товарів, наприклад, автомобіліноземного виробництва, можуть дати зворотний ефект.

Ще один шлях виходу з кризи, по якому варто йти, - скорочення державних витрат в цілому (зокрема ж збільшивши фінансування деяких складових бюджету). Проте антикризові заходи уряду припускають зростання витрат, що на тлі падіння доходів бюджету може мати негативні наслідки для економіки. У цьому є велика частка здорового глузду.

Часто міняючи прогнози, уряд підриває довіру до себе і до своєї здатності контролювати ситуацію. В період же фінансової кризи необхідно зберігати довіру до себе. Встановивши песимістичний прогноз одного разу, його вже не доведеться часто міняти, що сприятиме зміцненню довіри до антикризових заходів уряду.

Для України заходи щодо зменшення ставок основних податків та істотного збільшення бюджетних видатків є неприйнятними з таких міркувань:

- навіть за стабільних економічних умов у нашій державі її соціальні зобов'язання істотно перевищують фінансові можливості;

- зниження податкових ставок як інструмент стимулювання інвестицій в умовах політичної нестабільності України не забезпечить бажаних результатів, а лише призведе до зменшення й без того обмежених фінансових можливостей бюджетів України;

- відсутність джерел фінансування бюджетного дефіциту (зокрема реальних можливостей здійснення запозичень та приватизації державного майна на вигідних умовах) навряд чи дасть змогу збільшувати видатки держбюджету понад отримані ним доходи.

Треба підвищити рівень капіталізації фінансового ринку, розширити сфери капіталізації, забезпечити "відкритість" ринку землі. За такого вузького ринку в капіталу немає можливості переливатися з одних секторів економіки в інші, привабливіші. Підвищення капіталізації суб'єктів господарювання відноситься до важливих управлінських завдань менеджерів і зв'язується з досягненнями таких показників, як високий рівень інвестиційної привабливості, фінансової стійкості, перспективності функціонування і позиціонування на фондових ринках.

Потрібно інтенсифікувати політику роздержавлення виробництва, посилити роль держави в управлінні фінансовим сектором.

Нині для зменшення гостроти фінансової кризи та нівелювання її руйнівного впливу на економіку України першочергового значення набуває започаткування дієвих структурних реформ у банківському секторі та проведення зваженої мікроекономічної політики, вагомою складовою якої є боргова політика держави. Основну роль у поліпшенні управління державним боргом України має відігравати ефективна політика державних запозичень, яка повинна забезпечити утримання розміру державного боргу України в економічно безпечних межах.

Для досягнення названих цілей слід ужити певних заходів: встановити граничний розмір дефіциту державного бюджету нарівні, що не перевищує 2% ВВП; іншим важливим напрямом вміщування державних капіталовкладень є формування розгалуженої і високоякісної фізичної інфраструктури, яка створює належні умови для роботи бізнесу і забезпечення життєдіяльності населення; слід посилити роль внутрішніх ринкових позик під час фінансування дефіциту бюджету, запровадити облігації державної позики з нефіксованою відсотковою ставкою, перейти до випуску ощадних облігацій, які розповсюджуватимуться серед фізичних осіб. В Україні залучення до бюджету

позичкових коштів з акцентом на внутрішні державні позики передбачає вирішення завдань підвищення інвестиційної привабливості боргових зобов'язань уряду та вдосконалення організаційно-фінансової бази функціонування ринку державних цінних паперів; слід продовжити співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) та проводити стриману політику залучення іноземних кредитів від урядів іноземних держав. В Україні позики МФО можуть стати вагомим джерелом фінансування дефіциту бюджету, платіжного балансу та сприятимуть поживленню інвестиційної діяльності.

Отже, для зменшення гостроти економічної кризи необхідно вжити таких заходів:

- НБУ повинен застосовувати різноманітні механізми "кредитування надзвичайного стану" і виконувати для банків роль кредитора "останньої інстанції", що компенсуватиме їм вплив внутрішніх депозитів і припинення зовнішнього фінансування;

- у міру поглиблення кризових явищ, коли рефінансування НБУ не матиме стабілізуючого ефекту, а вилучення депозитів із банківської системи триватиме, виникне потреба у наданні урядом спеціальних гарантій кредиторам і вкладникам банків - бланкових гарантій, які матимуть обмежений період дії та поширюватимуться на операції життєздатних банків; зобов'язання уряду щодо гарантування майнових прав вкладників і кредиторів банків повинні бути зафіксовані законодавче, що сприятиме відновленню довіри громадськості до банківської системи і стабілізації фінансування банків у процесі їх реструктуризації;

- у випадку розгортання повномасштабної фінансової кризи уряд за підтримки урядів основних міжнародних кредиторів України має ініціювати процес реструктуризації зовнішніх боргів корпоративних позичальників шляхом їх пролонгації на 3-4 роки заставками, під які було надано первісні позики; підписання відповідних угод з кредиторами відверне загрозу масових дефолтів підприємств і банків України і сприятиме стабілізації платіжного балансу;

- основними завданнями управління державним боргом України на 2016-2017 роки мають стати активізація співробітництва з МФО та відродження внутрішньогоринку державних цінних паперів; оптимізації валютно-фінансових потоків і поживлення інвестиційної діяльності в країні.

У сучасних умовах найважливішого значення набуває вдосконалення контролю міжнародних трансакцій капіталу, зокрема потоків капіталу до офшорних зон. Як відомо, головною причиною переміщення капіталу до таких зон є нерозголошення інформації, гарантоване владою цих країн, тоді як реалізація стандартних принципів прозорості у сфері державних фінансів передбачає взаємний обмін інформацією між країнами щодо платників податків.

За оцінкою ОЕСР станом на 13 листопада 2014 року в офшорні зони виведено від 7 до 9 трлн дол. США, причому майже половина цих коштів надійшли із країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються. За результатами ряду досліджень, "нечисті" міжнародні трансакції на 2/3 складаються з капіталів, власники яких хочуть ухилитися від сплати податків, а решта 1/3 пов'язані з відмиванням кримінальних доходів. Ухилення національного капіталу від оподаткування в офшорних зонах призводить до зменшення бази оподаткування прибутку у країнах, що розвиваються, приблизно на 385 млрд. дол. щороку.

З метою запобігання процесам ухилення від сплати податків Україна має якнайшвидше укласти міжнародні угоди про обмін податковою інформацією із країнами, які сьогодні ще належать до офшорних зон.

Зменшення обсягів виробництва або навіть зупинення підприємств і зростання рівня безробіття в умовах економічної й фінансової кризи матиме негативний вплив на доходи бюджету від головних податків, зокрема податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб і ПДВ,

Як відомо, підприємства України сплачують податок на прибуток на основі суми прибутку, що розраховується згідно з нормами спеціального податкового обліку. При цьому реальна здатність підприємств сплачувати цей податок залежить від їх платоспроможності, яка визначається результатами

реальної господарської діяльності та відображається у формах фінансової звітності підприємства.

Для вироблення дієвих рішень треба зосередити в одному місці як функціональну роботу безпосередню з платниками податків, так і моніторинг їх фінансової стійкості. При цьому базою для проведення оперативного аналізу формування виробничих затрат, фінансового стану підприємств, визначення податку на прибуток та його перерахування до бюджету має бути фінансова звітність.

Необхідно на державному рівні вирішити питання щодо подання фінансової звітності до податкових органів у повному обсязі, який має бути затверджено Міністерством фінансів України та введено в облікову діяльність суб'єктів господарювання. Водночас необхідно забезпечити жорсткіший контроль витрат суб'єктів господарювання в частині виробничих витрат і особистого споживання власників підприємств.

Має проводитися політика жорсткої економії бюджетних коштів, починаючи з використання літаків і службових автомобілів та закінчуючи придбанням канцелярських товарів. Видатки бюджету повинні визначатися можливостями держави акумулювати доходи, а їх структура - відповідати чітко визначеним пріоритетам соціально-економічного розвитку країни. До першочергових видатків держави слід включити фінансування заходів із підтримки найуразливіших верств населення, а саме забезпечення своєчасних виплат пенсіонерам, надання допомоги безробітним, адресної допомоги незахищеним верствам населення та сім'ям із дітьми, в тому числі у зв'язку з підвищенням тарифів на комунальні послуги.

Потребує розв'язання і проблема оплати імпортованого газу, а також фінансування витрат на комунальні послуги, що надаються населенню. У 2008 році майже чверть видатків державного бюджету на економічну діяльність припадала на покриття різниці між фактичною вартістю й тарифами на теплову енергію, послуги населенню з водопостачання й водовідведення, а також на компенсацію різниці між цінами закупівлі імпортованого газу та його реалізації на виробництво теплової енергії, що споживається населенням. Разом із

переглядом тарифів необхідно передбачити заходи з надання адресної допомоги незахищеним верствам населення.

Державі необхідно виштовхувати гравців фінансового ринку зі сфери спекулятивних операцій у сектор реальної економіки як засобами фіскальної політики, так і більш жорсткими заходами. Це можна зробити з допомогою наведеного нижче комплексу заходів:

- 1) Запровадити податок на доходи від реалізації цінних паперів.
- 2) Пропонується звільнити від оподаткування доходи від реалізації цінних паперів, що знаходяться в портфелі платника податків більше року. Це стимулюватиме інвесторів вкладати кошти на тривалий час.
- 3) Створити податкові механізми, які б дестимулювали спекулятивну діяльність на ринку похідних цінних паперів.
- 4) Заборонити банкам видавати кредити професіональним учасникам ринку цінних паперів та їх дочірнім структурам, а також будь-яких кредитів на купівлю цінних паперів.
- 5) Заборонити учасникам фондового ринку проводити будь-які трансакції резидентами офшорних зон, що обмежить активність на нашій території хеджфондів, які ніким не регулюються, а також скоротить можливості податкових оптимізацій для вітчизняних учасників ринку.
- 6) У рекламних оголошеннях, проспектах і договорах, що стосуються операцій з цінними паперами, паями інвестиційних фондів і термінових операцій, слід великим шрифтом зазначити, що інвестиції в дані інструменти можуть спричинити втрату всієї інвестованої суми.

Немає сумніву, що дані заходи, принаймні частина з них, зустрінуть опір з боку професійних учасників фондового ринку, які переконливо доводитимуть, що ринок втратить ліквідність, стане непривабливим для інвесторів. Немає сумнівів, що світова спільнота подолає глобальну фінансову кризу, результатом якої стане повна зміна співвідношення сил. Враховуючи сучасний стан, а також економічні та політичні потрясіння, спрогнозувати результати цих змін дуже складно. Для України важливо не лише мінімізувати негативні впливи світової фінансової кризи, а й знайти відповідне місце в новій розстановці сил.

Висновки

Отже, у роботі було досліджено сутність економічної глобалізації, її основні етапи та форми, встановлено позитивні та негативні наслідки цього процесу. Було зазначено, що сучасна світова криза є наслідком економічної глобалізації та винайдено шляхи її подолання.

На рубежі другого і третього тисячоліття глобалізація світової економіки, що перетворюється у домінуючу тенденцію світових господарських процесів, є визначаючим чинником як національного, так і міжнародногорозвитку.

Глобалізація економіки складний і суперечливий процес. З одного боку, вона значною мірою розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різнихресурсів, їх значно глибшої і всебічної участі в системі міжнародного поділу праці, полегшує господарську взаємодію між державами, створює умови для доступу країн до передових досягнень людства, забезпечує економію ресурсів, стимулює світовий прогрес. З іншої, глобалізація несе негативні наслідки: загострення конкурентної боротьби, закріплення периферійної моделі економіки, втрата своїх ресурсів країнами, що не входять в "золотий мільярд", розорення малого бізнесу, поширення наслідків кризи країни глобалізації конкуренції, зниження рівня життя ітн.

Глобалізація економіки одна із закономірностей світового розвитку, внаслідок якої відбулась невимірно збільшена в порівнянні з інтеграцією взаємозалежність економік різних країн. Вона виражається в різкому збільшенні масштабів і темпів переміщення капіталів, випереджаючому зростанні міжнародної торгівлі в порівнянні із зростанням ВВП, виникненням світових фінансовихринків, що цілодобово працюють в реальному масштабі часу. Створені за останні десятиліття інформаційні системи невимірно підсилили здібність фінансового капіталу до швидкого переміщення, що містить в собі, принаймні потенційно, здібність до руйнування стійких економічних систем.

В умовах глобалізації світової економіки стають неминучими всеохоплюючі економічні кризи, які набувають системного характеру, особливо в країнах, які не входять до кола розвинутих і пануючих. Про виникнення

глобальної економічної кризи в 2008 році свідчило падіння показників ряду економічних індикаторів по всьому світу. Зокрема, про виникнення кризи свідчили високі ціни на нафту, що викликали підвищення цін на продукти харчування та глобальну інфляцію; іпотечна криза в США, що призвела до банкрутства великих інвестиційних та комерційних банків з гарною репутацією в різних країнах світу; поширення безробіття та ймовірність глобальної рецесії.

За допомогою таких міжнародних організацій, як Міжнародний валютний фонд, група Світового банку, а також спільними зусиллями країни шукають можливі шляхи виходу із кризи. Як було проаналізовано в роботі, перш за все країни повинні створити міжнародний фінансовий інститут для регулювання грошово-кредитної маси на світових фінансових ринках та нову систему міжнародних розрахунків без панівного положення долара США.

Основною причиною економічної кризи в Україні, на мій погляд, є активне, причому необґрунтоване, входження країни в глобалізаційні економічні процеси. Всі інші причини (такі, як кредитна залежність, інвестиційна непривабливість економіки країни, скорочення робочих місць і загострення соціальних проблем) є похідними від неї. Щоб подолати кризу, яка має системний характер, сформувані соціально-економічну модель, засновану на інституті приватної власності, Україн аостаннім часом докладає значних зусиль. Для цього їй доводиться відновлювати реальний сектор економіки, розвивати торгівельну та інвестиційну інфраструктуру ринку, стимулювати заощадження й інвестиційну діяльність.

Список використаної літератури

1. Бобров Є.А. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України // // Науково - теоретичний та інформаційно - практичний журнал. Фінанси України. - Київ. - 2010. - №12 - 33 - 43с.
2. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: Навч. посіб. – К.:КНЕУ, 2006.— 252 с
3. Віднянський С.В. Міжнародні зв'язки України: Наукові пошуки і знахідки. - Вип.10: Міжвідомчий збірник наукових праць. - К.: Інститут історії України НАН України, 2001. - 250 с.
4. Горбатенко В.П. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми - К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2009. - 332 с.
5. Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини: Підручник. - К.: Кондор, 2005. – 263. с.
6. Гуменюк Б.І. Міжурядові регіональні організації: Навч. посібник - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2007. - 199 с.
7. Економіка ХХІ століття: Світовий та український досвід / Заред. С. Юрія, С. Савельєва. — К.: Знання, 2011.
8. Маслов С. Негативні наслідки глобалізації економіки // Економіка. Фінанси. Право, 2012. № 8. С.13-18
9. Передрій О. С. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2014. -273 с.
10. Пешко А.В. Процеси глобалізації та їх вплив на національні економіки // Вісник Національної Академії державного управління при Президенті України, 2013. - № 2. С.133-138.
11. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: підручник. - К.: Либідь, 2006. - 712 с.
12. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.me.gov.ua.
13. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>

14. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України "Урядовий портал [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
16. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [Електронний ресурс] / ВРУ. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
17. Україна й Світова організація торгівлі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://wto.in.ua>

*Додаток 1**Таблиця 1*

Позитивні і негативні аспекти глобалізації. Складено автором на основі [10].

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
<p>Зростання ринків збуту продукції національних підприємств. Хоча це переважно сировинні ресурси та напівфабрикати, однак це дає змогу в результаті спеціалізації збільшити доходи місцевих підприємств.</p>	<p>Банкрутство окремих неконкурентоспроможних виробників і навіть галузей промисловості в результаті високого рівня спрацювання основних фондів, низького науково-технічного потенціалу, неефективного менеджменту і, як наслідок, зростання безробіття, соціальної напруги та податкових надходжень.</p>
<p>Залучення інвестицій. Менш розвинені країни в основному характеризуються дефіцитом інвестиційних ресурсів. Глобалізація сприяє залученню прямих іноземних інвестицій і, як наслідок, збільшення обсягів національного виробництва, кількості робочих місць, податкових надходжень.</p>	<p>Вилучення ресурсів з країни. В результаті використання механізмів трансфертного ціноутворення ТНК вилучають з приймаючих країн природні ресурси за заниженими цінами. Вилученню такого підлягають інтелектуальні та фінансові ресурси менш розвинених країн.</p>
<p>Долучення до новітніх технологій. Характерною особливістю країн, що розвиваються є низький науково-технічний рівень їх розвитку. Вкладання прямих іноземних інвестицій</p>	<p>Високий рівень залежності економіки країни від зовнішньої економічної кон'юнктури та неспроможність уряду ефективно впливати на динаміку</p>

<p>сприяє долученню цих країн до сучасних науково-технічних розробок, якими володіють ТНК.</p>	<p>макроекономічних показників.</p>
<p>Доступ до дефіцитних ресурсів з інших країн. Глобалізація сприяє більш рівномірному розподілу ресурсів в межах світового господарства та кращому забезпеченню дефіцитними ресурсами та капітальними товарами зарахунок їх імпорту з інших країн.</p>	<p>Нівелювання національних звичаїв та традицій. В умовах поглиблення інтеграційних процесів створюється глобальний інформаційний простір, в якому починають домінувати мова, культура, шоу-бізнес, кінематограф найбільш економічно розвинених націй планети.</p>
<p>Зростання конкуренції, що сприяє підвищенню ефективності національних виробників, покращення якості товарів та послуг, розширенню асортименту, зниженню цін на продукцію.</p>	

*Додаток 2**Таблиця 2*

Головні макроекономічні показники України 2010-2015рр. (темпи зростання у % цього періоду до попереднього року)

Розраховано автором на основі даних Державного комітету статистики України [<http://www.ukrstat.gov.ua/>]

Показники	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Реальне зростання ВВП	102,1	85,2	104,1	105,7	104,5	106,9
Промислове виробництво	96,9	78,1	111	107,3	99,2	106,1
Інвестиції в основний капітал	97,4	58,5	99,4	121,2	108,5	96,8
Прямі іноземні інвестиції	120,6	112,5	111,6	110,5	106,8	78,9
Експорт	141,7	99,3	129,8	134,3	93,9	122,4
Імпорт	149,4	97,4	133,9	138,1	96,6	109,1
Обіг роздрібною торгівлі (юридичних осіб)	118,6	82,6	107,4	114,7	109,9	102,2

Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя.